

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

9. Millî *Arşiv*
Mevlâna Kongresi

TEBLİĞLER)

15-16 Aralık 1997
KONYA

ISBN : 975-448-138-5
ISSN : 1301-5613

Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü, 1998
Selçuk Üniversitesi Yönetim Kurulu'nun 11.02.1998 tarih ve 265/070/07066 sayılı
onayı ile 750 adet basılmıştır.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ 1998-KONYA

MESNEVÎ'NİN ALTINCI DEFTERİNDE PEYGAMBERİMİZE ve HADİSLERİNE YAPILAN BAŞLICA ATIFLAR

Prof.Dr. A. Osman KOÇKUZU*

Kültür ve İlimler Tarihinde, şahısların terceme-i halleri önemli bir yer tutar. İslâm ilimler tarihinde, özellikle Hadis grubunu teşkil eden ilim ve disiplinler içinde, Ricâl adıyla anılan onbinlerce kişinin biyografileri, çok önceleri tespit olunmuş, bu konuda bugünün imkanlarıyla bile cidden zor sayılacak emekler sarfedilmiştir. Bu gün bilimsel baskılarını, geniş indeksli yeniden neşirlerini beklediğimiz bu eserler, dünyadan ayrılanları niçin zaman zaman anmamız gerektiği hususunda, görüş yolumuzu aydınlatacak ışık olmaktadır. Celâleddin Rûmî, her yıl en az bu düşüncelerle tekrar bir hafta boyunca tanımağa çalıştığımız bir ilim, ruh ve ahlak adamımızdır. Herkes onun bir yönüyle ilgilenirse de, İslâm ilimler tarihi ve tasavvufu içinde, ilgilenmemiz gereken bir değerdir. Günümüzden binlerce yıl önce yaşanmış hayatların, ortaya konmuş eserlerin, bize ibret olan yanları yanında, eğitici ve öğretici vasıfları da elbette vardır.

Peygamberimizin ilk ümmeti, sevgili dostları Sahâbilerden başlayarak, bize armağan bir yol ve eser bırakan herkes, hataların tekrar edilmemesi, güzel hareketlerin tekrar icrâsı, nihayet onların sadaka-i câriye olan eserlerinin izlenmesi, sürüp giden iyi işlerimizdendir.

Allah'a şükrediyorum. Geçen beş defterde, peygamberimize ve atıflarına ayrılan sayfaları tekrar okudum. Bunların birleştirilmesi ve müstakil bir kitap halinde yayınlanması dileğiyle altıncı defteri incelemeğe başlıyorum. Allah başarı verirse; bundan, önce kendim faydalanmış olacağım için sevinçliyim.

Altıncı defterde yine perakende atıflar ve başlıklı atıflar pek çoktur. Bunların bir bölümünü bu yazıya alamadım. Şimdi sıra ile beyitleri, tercemelerini ve küçük açıklamalarını vermeğe çalışacağım.

* S.Ü. İlâhiyât Fak. Öğretim Üyesi

45.Beyit

جنگ ما و صلح ما در نور عین نیست از ما هست بین اصبعین

“Bizim savaşımız da hakikatte bizden değildir, barışımız da. Her hâlimiz, Tanrının iki parmağı arasındadır. Göz nuruyla bakılınca görülen odur.”

Açıklama

Gözün mutlak görmesi yanında, bir de hikmetli, nüfuzlu bakışı söz konusu olmaktadır. Bunlardan birincisine bakmak, diğerini de görmek denilmektedir. Göz nuruyla görmek, biraz da içe nüfuz edercesine, etraflı düşünürcesine bir bakıştır. Hakimane, ârifâne bir bakış. Dış şartlardan çok, problemin gerisinde onu ortaya döken şartları görmeğe gayret eden bir bakışla bakılınca, insanın sulhu da, harbi de Tanrının elindedir. Sebeplerini insan işler, Allah da onları yaratır. Suret âleminde iş, kulun elinden zuhur eder görünür; mükâfat ve ceza görür kul. Ama gerçekte Tanrı'nın iki parmağı arasındaki ezeli yazı, hükmünü yürütür. İnsan bunda mecbur da değildir, başıboş da. Onun elinde olan küçük bir irade de mevcuttur. Yeter ki müslüman, dînin kendisine öğrettiği ahlakla, her zaman sulhu, barışı istesin, kavgadan kaçsın. Etrafı ile iyi geçinsin, insanlığa karşı merhametli olsun. Fakat, bütün iyi niyetine rağmen, gelip başına dikilen savaşta da, gereği ne ise onu yapmaktan geri durmasın. Sulh peygamberi olan efendimiz, aynı zamanda harp peygamberidir de. “Aman düşmanla karşılaşma istemeyin Tanrıdan, fakat bütün iyi niyetinize rağmen, savaş kaçınılmaz hale geldiyse, sebat edin, savaşın güçlüklerine göğüs gerin” düsturunu bize öğreten odur.

64.Beyit:

چون نبی که جنگ او بهر خداست جنگها بین آن اصول صلحهاست

“Savaşlara da iyi bak. O savaşlar, barışların temelleridir. Tanrı uğrunda savaşan Peygamber Muhammed Aleyhisselamın harpleri gibi hani”.

Açıklama:

Peygamberimizin savaşlarına değinen Mevlâna, Efendimizin harplerinde asıl hedefin müdâfaa ve barışın korunması olduğuna işaret eder. İslâm tarihi, uluslararası ilişkiler ve hukuk alanlarında dünyaca ünlü eserlerin sahibi, Haydarabatlî âlim Muhammed Hamidullah, Allah elçisinin yaptığı savaşlarda, her iki tarafın zayıyatının üçyüz kişi olduğunu tespit eder. Yirmiyi aşkın harbin sonucu budur. Fakat onun, öteki âlemi teşrifinden sonraki ilk anlaşmazlıkta, yine tarihçilerin verdiği bilgilere göre, beşbini aşkın değerli sahabe canından olmuştur. Bunu görünce, Efendimizin sadece sulhu koruma uğrunda, savaşa hazır, fakat onu gönülden hiç istemeyen birileri olmamızı öğütlemesi manidardır.

Hazır ol cenge eğer, ister isen sulh u salah

diyen Osmanlı da aynı şeyi ifade etmektedir. Kur’ân’ın belirttiğine göre, toplumda devamlı olarak barışı hükümlerle kılmak isteyen müslüman, çağın harp araç, gereç ve teçhizatını hazır ve kendisini eğitilmiş tutarken; Tanrının düşmanlarını, kendi düşmanlarını ve daha bilmediğimiz bir çok unsuru, caydırıcı gücüyle, sulh çizgisine yanaştırma siyaseti güdecektir. Savaş bile barışı temin için öngörülünce, toplum hayatında İslâm’ın, boş yere harcanan emeklere, canlara ne kadar değer verdiği bu beyitlerin içeriğinde vurgulanmaktadır.

173.Beyit:

در جهان روحبخشان خاتمی
کا گشاد اندر گشاد اندر گشاد

در گشاد ختمها تو خاتمی
هست اشارات محمد المراد

“Mühürleri kaldırmada, kilitleri açmada sonsun, sonuncusun. Can bağışlayanlar dünyasında bir Tay’lı Hâtemsın. Hâsılı Muhammed’in buyrukları, açıklık içindeki açıklık dünyasında güller açmıştır”.

Abdülbâki Gölpınarlı beyitleri bu şekilde terceme ederken, Velet Çelebi İzbutak'ta durum farklıdır. O şu şekilde bir çeviri yapmıştır: “Ey peygamber, mühürleri kaldırmak, kapalı kapıları açmaktasın. Hâtemsin, bu iş seninle ve sende bitmiştir. Can bağışlayanlar aleminde bir Hâtemsin sen. Hasılı mühürleri kaldırmada ve kapıları açmada Muhammed'in işaretleri, tamamıyla açıklık içinde açıklıktır, açıklık içinde açıklıktır, açıklık içinde açıklık. Bu iki tercemede, gövdesi aynı yazılan GÖL ve KÜLL sözcükleri, her iki alimin çevirisinde tercih sebebi olmaktadır. Neticede beyitlerde: meseleleri çözüme kavuşturma, kilitleri usulüyle açmada Hz. Muhammet Peygamberimiz sonuncu nebidir. Yani en güzel anlaşmazlık çözen zattır. Can bağışlayan, cömert insanlar dünyasında da, şöhretli Arap cömerdi Tay kabilesinden Hatem gibidir efendimiz.

İnsanların problem çözeni şöyle dursun, problem çıkarmayanının öğüldüğü Dünyada, üstelik efendimiz birkaç noktadan övgüye layıktır: onun her işi apaçık, kapılar ardında değil şeffaftır. Kendisi işleri kördüğüm haline getirmez, aksine bütün düğümleri çözer ve insanları kardeş yapar. Onun her sözünde, işaretinde açıklık ve berraklık esastır. Kapalı nokta yoktur. İnsanları nefret ettirmek için değil, bilakis sevdirmek, müjdelemek, kolaylıklara kavuşturmak için gelmiştir o. Allahın salat ve selamı üzerine, ev halkının, ashabının ve onları izleyenlerin üzerine olsun dünyalar durdukça.

194. Beyit ve Devamı:

می نمودش شنعه عربان محصول

او بگردانید دین معتمد

تا کنم با حق خصومت بهر تو

کل سد جاوز الاثنین شاع

پیش ایشان خوار گردم زین سبب

کی بدی این بد دلی با جذب حق

خود یکی بو طالب آن عم رسول

که در چه گویندم عرب کز طفل خود

گفتش ای عم یک شهادت تو بگو

گفت لیکن فاش گردد از سماع

من بمانم در زبان این عرب

لیک گر بودیش لطف ما سبق

“Bunların bir tanesi de Peygamberin amcası. Arapların kınaması, ona pek korkunç göründü. Arap, kendi çocuğuna uydu da, güvenilir dîninden döndü derlense ne derim ben? dedi. Peygamber, amca dedi, bir kere şehadet getir de senin için Tanrı'ya şefaet edeyim. Ebû Talip. Doğru ama duyulur, yayılır, herkes duyar.

İki dudağı aşan her söz yayılır dedi. Otuz iki dişten otuz iki orduya duyulur. Bu Arapların diline düşerim, onların yanında bu yüzden hor ve hakir olurum. Fakat Tanrı'nın ezeli lütfu olsaydı, Tanrı cezbesiyle, çekişiyle beraber bu kötü gönüllülük olur muydu hiç?"

Açıklama:

Ata dînine bağlılık ve kötülüğü vurgulanmaktadır beyitlerde. Hz. İbrahim dîninin, İsmail Alayhisselam yardımıyla Hicaz'da yayılması, bu vahdaniyyet dîninden yüzyıllarca yarımada halkının faydalanması, sonra yoldan sapmalar, sayıları pek az olan Hanifler dışında, Hz. İbrahim'den eser kalmaması, koyu bir putperestliğin hakimiyeti, "insanların kendi yaptıkları hatalar ve suçlar yüzünden, karada ve denizde huzurun bozulması..." Kur'ân-ı Kerim'in ve Peygamberimizin hadislerinin işlediği önemli tarihi dönüm noktalarıdır.

Putperestlik, Atalar Dîni haline gelince, Kureyş aristokratları, artık halk nazarında küçük düşeceklerini görerek, Allah'tan korkma yerine kullardan utanma, nasdan ve onların ayıplamasından hazer etme yolunu tuttu. Bu o kadar etkili oldu ki, doğruyu bulanlar bile, bu örnekte görüldüğü gibi, el alem bana ne der? tuzağına tutuldu. Bugün de ülkemizde, "Batı bize ne der?" rahatsızlığı, aynı aristokrat ve aydın zannedilenlerde görülmektedir. Tuzaktan kurtulup, gördüğü doğruya koşabilmek de bir nimet demek ki.

Yetim yeğenine elinden gelen himayeyi ve yardımı esirgemeyen, onun elinden tutup, yağmur duâlarında Allah'a şafaatçı kılan amca, Hz. Peygamber'in, ölümüne yakın yaptığı ziyarettaki isteğini, alimlerin çoğunluğunun belirttiği gibi yerine getiremedi. Her ne kadar, Ebû Talip'in imanla gittiği tezini savunan, hatta müstakil kitap yazarlar da olsa, öyle görülüyor ki bu tahakkuk etmemiş veya tahakkuk etmişse de, halkın duyacağı şekilde aleniyete dökülmemiştir.

Mevlâna beyitlerde sır saklama özelliğinden de bahseder. İki dudağı aşan her şeyin şuyu bulacağına dokunur. Fakat teselli edici bir husus şudur: Tanrı'nın isteği olur. Eğer İlâhî bir cezbe onu çekmişse, belki de, halktan utanma sınırlarını aşan Ebû Talip ister istemez yeğenine inanacaktı. Kalbin her zaman için Hakk'a

açık tutulması, ilâhî cezbeyle açık hale getirilmesi, muhtaç olunan istidat bu herhalde?

478. Beyit ve Devamı:

مرغ گفتنش خواجه در حلوت مه ایست دین احمد را ترهب نیک نیست
از ترهب نهی کردست آن رسول بدعتی چون در گرفتگی ای فضول

“Kuş dedi ki, azizim halvette oturma. Ahmet’in dîninde rahiplik iyi değildir. Peygamber rahipliği nehyetti. Sen, nasıl oldu da böyle bid’ata kapıldın?”.

Açıklama:

Kuş ve avcı adlı bir hikayenin arasına sıkıştırılan ve “Mustafa Aleyhisselam, İslâm’da rahiplik yoktur buyurmuştur. Bu esasa göre kuşun avcı ile görüşüp konuşması” başlığını taşıyan bir bölümde, yine Mevlâna Peygamberimize ve onun mübarek sözlerine değinir. Der ki: Müslümanlıkta keşişlerin yaptığı gibi, yer altına sığınmak, oralarda halktan ayrı ruhani bir hayat yaşamak yerine, Cuma Namazına halkın arasına çıkarak, onlarla beraber olarak yaşamak esastır. Çünkü, “insanların en hayırlıları, onlara yararlı olanlardır”.

Beyitlerde kuşun ağzından, topluma karışma, madde ve mânâ hayatını birlikte götürme, iç ve dış dengeyi kurabilme anlatılmaktadır insanlara. İnsanlarla birlikte olmak bir yoldur, sünnettir. Topluluk fertleri bu yolda, birlikte gittiğimiz yoldaşlardır, yol arkadaşlarıdır. Çalışma esastır. Değişim temeldir. Bu da ruhbanlığı terketmekle olur. Hatta istemeyerek düşmanla karşılaşmak bile bu hayatta mukadderdir, işte erlik de burada belli olur.

493. Beyit:

چون نبی سیف بودست آن رسول امت او صفدرانند و فحول
مصلحت در دین ما جنگ و شکوه مصلحت در دین عیسی غار و کوه

“O peygamber işte bu yüzden elinde kılıçla gönderildi. Onun ümmeti de, yeri gelince göreve koşan saflar yaran er kişilerdir. Bizim dînimize çare ve

maslahat, savaşta görülmüştür. İsa Aleyhisselam dininde mağaraya, dağa çekilip ibadette”.

Açıklama:

Dün de bugün de Hz. İsa'ya bağlı olduklarını söyleyenler kan dökmekte, Harp peygamberi olarak gelen Hz. Muhammed'in ümmeti ise barış için çaba sarfetmekte, zulüm görmektedir. Birinci ve ikinci cihân harplerinde milyonlar, güya İsa peygambere bağlı olanlar eliyle, barış havarisi sayılanların eliyle katledildi. İşte Balkanlar, Rusya ve etrafımızdaki devletler ve işte İsa taraftarlarına para vererek, müslüman kardeşlerini kırdıran körfez ülkeleri. Ölçü tamamen ters dönmüş durumda.

Müslümanlığın, en son din oluşunda, İlâhî iradenin onu, en mükemmel ve beşerin ihtiyaçlarının tamamını en mükemmel kıvamda görececek nitelikte tanzim etmiş olması ön planda mütalaa olunur. İslâm öncesi dinlerde olan, fakat fitrat ile çelişen bazı uygulamalar, Peygamberimizin gelmesiyle kaldırılmış, “dînimiz uygulanabilir, makul en müsamahalı din: el-Hanifiyye es-Semha” olarak bizlere sunulmuştur. İslâmı ve ona bağlı milletleri silah zoruyla yayılmacı olarak takdim edenler, gerçek istatistiklerle meseleye baktıkları zaman, bir çok kötülüğün önünün, daha o kötülük başgöstermeden İslâm dînine alındığını görürler.

670.Beyit ve Devamı

کای نوا بخش تنور هر خمیر	اندر آمد پیش پیغمبر ضریر
مستغاث المستغاث ای ساقیم	ای تو میرآب و من مستقیم
عائشه بگریخت بهر احتجاب	چون در آمد آن ضریر از در شتاب
از غیوری رسول رشناک	زانکه واقف بود آن خاتون پاک
زانکه رشک از ناز خیزد یا بنون	هر که زیباتر بود رشکش فزون

“Peygamberin huzuruna bir görmez geldi. Ey hamur tandırına ihsanda bulunan dedi. Sen sulara yağmurlara hâkimsin, ben de susuzum, su istiyorum. Ey beni suvaran, medet, medet. A'ma kapıdan aceleyle gelince Ayşe, görünmemek

için derhal kaçtı. O temiz kadın, Peygamberin gayretini biliyordu. Kim daha güzelse kıskançlığı daha artıktır. Çünkü oğullarım, kıskançlık nazdan meydana gelir”.

Açıklama:

Kur’ân-ı Kerim’in son cüzünde, Abese suresi adıyla bir sure mevcuttur. Abdullah b. Ummi Mektum adlı, gözü görmeyen bir sahabe, bazı ihtiyaçlarını sormak için uygun olmayan bir zamanda peygamberimize gelmiş. o sırada efendimiz, Kureyş ileri gelenlerinden birisine İslâm’ı anlatmaktadır. Ummi Mektum’un oğlu Abdullah’la biraz az ilgilenmiş ki, âyette bu nokta biraz serzenişi mucip olmuş. Allah zülcelal, Abdullah’la da aynı derecede ilgiyi istemiş. Peygamberimiz içtihatları gereği Kureyş idareci ve eşrafından olan o zatla ilgilenince, Müslüman toplumun daha az zarar görüp, daha çok taraftar toplayacağı varsayılmış. Vahy efendimizi böylece uyarılmış.

Büyük hadis kitaplarında olayla ilgili haberlerde durum daha farklı şekilde anlatılır. Hz. Aişe, peygamberimizin uyarısı ile karşılaşınca sormuş: Ey Allah’ın elçisi görmeyenlerden de kaçacak mıyız? Peygamberimiz, evet çünkü onlar sizi görmüyorsa da siz onları görüyorsunuz buyurmuşlardır.

Mevlâna peygamberimizi, mütercimlerin Kıskanç kelimesi ile tercüme ettikleri bir sıfatla yâdetmiş. Kıskançlık veya gayret, her eş sahibenin tabii olarak, yabancından eşini sakınması hâlidir ki, güzel bir huydur. Çünkü, evlilik ve nikah müessesesi; toplumun, korunması, üzerinde titrenmesi gereken en önemli kurumdur. Bu bölümün başında Mevlâna:Rasûl aleyhisselâmın, nereye kaçırıyorsun? O seni görmüyor ki demesi üzerine, elleriyle işaret ederek; ben onu görüyorum ya? buyurmasını anlatmaktadır. Mevlâna müteâkip beyitlerde ise şunları söylemektedir:

“İki âlemde de Ahmed’in güzelliği gibi güzellik var mı? Tanrı nuru ona yardım etmekte. İki âlemin nazı da onda olacak elbet. Bu bakımdan kıskançlık da, güneşten yüz kat daha parlak olan o zat’a yaraşır”.

686.Beyit ve Devamı
او نمی بیند ترا کم شو نهان
او نبیند من همی بینم ورا

گفت پیغمبر برای امتحان
کرد اشارت عائشه با دستها

“Peygamber sınamak için: o kadar gizlenme, o seni görmüyor ki dedi. Ayşe elleriyle işâret ederek: o görmüyor ama ben onu görüyorum ya! demek istedi”.

Hz.Ayşe’yi imtihan fikri, bizim sağlam kaynaklarda rastlamadığımız bir husustur. Hz.Aişe ifk olayı gibi büyük bir bâdireyi, Allah’ın onu temize çıkartmasıyla atlatmış bir annemizdir.

742.Beyit ve Devamı

مصطفی زین گفت کای اسرار جو مرده را خواهی که بینی زنده تو
میرود چون زندگان بر خاکدان مرده و جانش شده در آسمان

“Mustafa bu yüzden şöyle der: ey sırları arayan kişi, diri olan bir ölü görmek istersen, diriler gibi şu toprak üstünde, ölü olarak yürüyen kişinin canı göklere çıkmıştır.”

Mevlâna Celâleddin Rûmî’nin (Peygamberin ölmeden önce ölümlü hadisinin Tefsiri) başlıklı bölümde söylediği bu beyitler, hadis bilginleri tarafından eleştirilen, kabul edilmeyen, fakat İslâm tasavvufu ve zühd dünyasının ana direklerinden biri olan bir haberi vermektedir. Ölmeden evvel, dünya değerlerinden biri olan bir haberi vermektedir. Ölmeden evvel, dünya değerlerinden kendini soyup, Allah’a kulluğu ileri götürme, nefis ve hevayı terk anlamında açıklanan bu ahlâki güzellik, görevlerini yapamayacak kadar dünyadan ayrılmak değildir. Aksine âhenkli bir beraberlik söz konusudur burada. Ölmeden evvel ölüp, kendi sorumluluklarını iyi bilen, madde ile olan ilgisini ayarlayan, güzel vasıflarla zinetlenen bu ulu kişilere örnek olarak Hz.Ebû Bekri göstermektedir. Hz. Ebû Bekr, devlet başkanıdır ve dünya ile içiçedir. Ama aynı zamanda, yeryüzünde dâvasız kavgasız bir ölü, bir fânî gibi bulunmaktadır. Mevlâna’nın ifadesine göre Ebû Bekr hazretleri, kıyameti görmeden, haşri ve hesap gününü tanımıştır. Bu

vasıfta olanların rehberi olan Allah elçisi, “âdeta bu dünyaya ikinci defa doğmuştu, yüzlerce kıyâmet idi o, ondan kıyâmeti sorarlar ve ey kıyamet kıyamet ne zaman? derlerdi Birisi, o hakiki mahşer nitelikli peygambere: haşri sorunca, o hâl diliyle Allah Allah, mahşerden haşri soruyor der taaccüb ederdi”. Bizzat peygamberin varlığı dünyanın sonu, haşrin başlangıcı ve sorumluluğun hesap gününün en âla örneği idi.

750.Beyit ve Devamı

مردہ را می رود ظاهر چنین	هر که خواهد کو ببیند بر زمین
شد ز صدیقی امیر المحشرین	مر ابوبکر تقی را گو ببین
تا به حشر افزون کنی تصدیق را	اندرین نشات نگر صدیق را
زان که حل شد در فنای حل و عقد	پس محمد صد قیامت بود نقد
صد قیامت بود او اندر عیان	زاده ثانیست احمد در جهان

“Birisini; yeryüzünde bu sıfatlara bürünmüş gezip duran bir ölüyü görmek istersen tertemiz Ebû Bekr’i gör ki o, doğruluğu yüzünden mahşere varmış, haşrolmuş kişilerin ulusudur. Bu âlemde Ebû Bekr Sıddık’a bak da haşri daha iyi tasdik et. Muhammet de elde bulunan, görünüp duran yüzlerce kıyametti. Çünkü o, her hakikati, her sırrı çözüp bağlama yolunda hallolmuş, hakiki varlığa ulaşmıştı. Ahmet bu dünyaya ikinci defa doğmuştu, o apaçık yüzlerce kıyametti.”

754.Beyit ve Devamı

رمز موتوا قبل موت یا کرام	بهر این گفت آن رسول خوشبام
زانطرف آورده ام این صیت و صوت	همچنانک مرده ام من قبل موت

“İşte onun için o, güzel haberler veren peygamber, ey ulular! demiştir ölmeden önce ölün! Nitekim ben de ölmeden önce öldüm de bu sesi, bu şöhreti o taraftan aldım, getirdim”.

Açıklama:

Merhum Nasreddin Hoca'mıza atfedilen ünlü ölçüyü hatırlayalım: eşekten düşen yanıma gelsin. Hoca efendi, kendisine geçmiş olsun diye gelenler içinde, önce konuya âşına birisini aradı ve bu istekte bulundu. Aynı devrin insanı Mevlâna: "kıyamet ol da kıyameti gör. Herşeyi görmenin şartı budur" demektedir. Bunun anlamı şudur. Gelir dağılımının adaletsizliğinden söz ediyorsan eğer, açıklık çekmemiş kişi isen bunu tadamazsın. Dervişin lüks hayat içinde Allahı bulması da bu anlamda çok zordur. Çünkü hedeflenen hayat ile, yaşanılan hayat arasında ilgi bulunmamaktadır.

Bu beyitlerde, hayat süresince ölümden korku ile yaşamak yerine, ölümü ve ölüm sonrasını önceden bilip, hazırlıklı yaşamanın önemi vurgulanmaktadır.

860.Beyit ve Devamı:

پیش احمد او فصیح و قانتست
پیش احمد عاشقی دل برده است

پیش تو آن سنگریزه ساکتست
پیش تو استون مجد مرده است

"Senin önünde o kırık taşlar susarlar. Fakat Ahmed'in önünde onlar fasih bir hâle gelir, hamdü senada bulunurlar. Senin önünde Mescidin sütunu ölüdür, fakat Ahmed'e karşı gönlünü aldırılmış bir âşıktır".

İçinde insan olmayan bir evin önünde, vakti gelmeden sahur davulu çalan davulcu, birileri çıkar tersler. Vakitsiz çaldığını ve evde kimse bulunmadığını haykırır. Sessizce adamı dinleyen davulcu: sen sözünü bitirdin, şimdi cevabı dinle de şaşırp kalma... diyerek, hikmetli sözler söyler. Onun anlatacağına göre insanlar câmilere dolar, ibadet eder; paralar harcar Hacca gider... fakat hiç biri: bu evde kimse yok demez. Çünkü, bize göre bir türlü olan varlıklar, başkalarına göre başka türlü olabilir; dağ bize göre cansız ve sağırdır, ama Dâvud'a göre o, usta bir çalgıcı ve bir okuyucudur; demir bize göre sert ve acımasızdır, aynı demir Hz. Dâvud'un elinde mumdur, itâatkârdır.

Peygamberimizin getirdiği İslâm dîninin bize öğrettiğine göre, her türlü eşyada can vardır, hürmete layıktır. Bu yüzden efendimiz, kullandığı eşyaya ve ev hayvanlarına, binitlerine isim vermektedir. Mevlevî terbiyesinde, geceleyin baş konulup yatılan yastık, sabahleyin öpülür ve teşekkürle minnet borcu ödenir. Çünkü yıllarca o, bizim nazımızı ve yükümüzü çekmektedir. Evdeki eşyaya ve hayvanlara selam verme adabı da bu cümledendir.

Mescitteki sütun ifâdesi, “Haninu’l-Ceza” hurma kütüğünün inlemesi olayına gönderme yapmaktadır. Önceleri peygamberimizin dayanarak mescitte konuşmalarını yaptığı bu hurma gövdesi, bilahare minber yapılıncaya, görevden alınmasına üzülmüş, inlemiş ve Efendimizin gelip kendisini sıvazlayarak iltifat etmesi üzerine hoşnud olmuştur. Dünya hayatında etrafımıza bu nazarlara bakmak, bizi bir takım yüce hislere ve sıfatlara ulaştıracaktır.

Altıncı defterin 885-1380.beyitlerinde Bilâl ve Hilâl hikayeleri olarak kısaltabileceğimiz bölümler vardır. Burada yine peygamberimizin isimleri sık sık geçmektedir. “Allah Birdir, Tanrı birdir: Ahad, Ahad” sözlerini, kızgın çöl güneşi altında işkence gördüğü zaman durmadan tekrarlayan, peygamberimizin müezzini olma şerefine erişen Hz. Bilâl el-Habeşi bu beyitlerde söz konusu olmaktadır. Hz. Bilâl’i satın alarak kölelikten kurtaran Sıddîk-i Ekber Ebû Bekr hazretleri de beyitlerde sıkça söz konusu edilmektedir.

1595.Beyitte kısa bir atıf bulunmaktadır. Peygamberimizin, “Ashabi kennücum bi eyyihim iktedeytum ihtedeytum”; dostlarım yıldızlar gibidir, hangisinin ardınca giderseniz, yolunuzu bulursunuz sözüne atıf vardır:

Goft Peygamber ke der bahr-e Humum,

Der Dilâlet dâ n to Yâranrâ nücüm

“Peygamber dedi ki, bil ki karanlıkta yıldızlar nasıl yol gösterirse dostlar da elemeler, sıkıntılar denizinde öyle yol gösterirler”.

Şeyh arayan dervişe, Musâ’nın soyunu arayan tevhit ehline, Ömeri ve adaleti arayana Mevlâna şöyle seslenir:

2067.Beyit

Ko reh-i Peygamber o Ashab-ı u?

Ko nemaz o sohba vo âdâb-u ?...

“Nerede Peygamberle Sahabesinin yolu? Nerede Namaz? Nerede Tesbih? Nerede onların edepleri?...

3289.Beyit

کرد چوپانیش برنا یا صبی

مصطفی فرمود خود که هر نبی

“Mustafa buyurmuştur ki her nebi, gençliğinde, yahut çocukluğunda mutlaka çobanlık etmiştir”. Peygamberimizin hadislerinde de, Kureyşin koyunlarını güttüğünü ifade etmesi bilinmektedir. Mevlânânın belirttiğine göre: “Çobanlık etmeden, o sınavı başarı ile geçirmeden Tanrı, ona âlem başbuğluğunu vermemiştir”.

3549.Beyit

مسترد نحلہ بر قول رسول

گشته باشد همچو سگ قوی را اکول

“Verdiğini geri alan Peygamberin sözüne göre, kendi kusmuğunu yiyen köpek gibi olur. İslâm kaynaklarında, hibeden dönme ve cayma konusunda geçen bu habere göre peygamberimiz, bu huyu tasvip etmemektedir. Önceden düşünüp taşınıp karar veren Müslüman, bir mâzeret olmadıkça hibesinden caymamalıdır.

3572.Beyit ve Devamı

السماح یا اولی النعماء رباح

تا بگفته مصطفی شاح نجاج

انما الخیرات نعم المرتبط

ما نقص مال من الصدقات قط

“Bunun içindir ki o kurtuluş padişahı Mustafa: ey nimet sahipleri, cömertlik kazançtır, kardır demiştir”. “Mal sadakayla (harcamakla, hayra vermekle) katiyyen azalmaz. Hayırlarda bulunmak, malı zayi etmez, aksine kaybolmaktan kurtarır”. Mevlânânın ifadesine göre altın zekatı verildikçe coşar fazlalaşır”.

4538.Beyit ve Devamı	
نام خود و آن علی مولی نهاد	زین سبب پیغمبر با اجتهاد
ابن عم من علی مولای اوست	گفت هر کو را منم مولا و دوست
پند رقیب زیابت بر کند	کیست مولا آنکه آزادت کند
مؤمنان را زانیا آزادست	چون بازادی نبوت هادست

“Bu yüzden ictihat sahibi Peygamber, kendine de Mevlâ adını taktı, Ali’ye de. Dedi ki: Ben kimin Mevlası ve dostuysam amcamın oğlu Ali de onun Mevlâsıdır. Mevla kimdir? Seni âzadeden, ayağındaki kulluk prangasını çözüp atan. Hürlük yolunu gösteren peygamberliktir. Mü’minler Peygamberlerden azatlık bulurlar”.

Mevlânanın belirttiğine göre, Peygamberimizin bu sözleri üzerine bazıları: “kâfi değilmiydi ki kendisine muti olduk, kul köle kesildik, bir de daha çocukluktan kurtulamamış zata bizi kul köle yapmada” demişler ve onu kınamışlardır.

Bu beyitler bir takım tarihi olaylara ters ve ispatı mümkün olmayan ifadelerdir. Mevlâna genel hatlarıyla böyle bir tuzağa takılmayan birisi idi. Tarihçilerin, kendisini bu cereyana kaptırmamış olanlarınca ve hadis bilginlerinin tamamınca, ne Gadir-hum olayı denilen olay vuku bulmuş, ne de Efendimiz Hz. Ali’yi bu şekilde ashaba takdim etmiştir.

Altıncı defterdeki atıflar bunlardan ibaret değildir. Satır aralarında: “Ahmed Muhammed, Ahmed’in dîni, Mustafa’nın kendisi...” gibi ifadelere sıkça rastlamaktayız. Ama onları almak, zaten uzamış olan tebliği daha da uzatacaktır.

Son sözler olarak şöyle bir özet yapmak mümkündür: Rûmî bu defterde harp ve sulhün gerçek hedeflerini anlatır. Ebû Talibin İslâm’a girip girmediğine atıfta bulunur. Peygamberimize geniş övgü cümleleri tahsis eder. İslâm’da ruhbanlığın olmadığını söylerken, efendimizin aynı zamanda, sulhu zinde tutmak için harp peygamberi olarak gönderildiğine temasta bulunur. Abdullah b. Um .ai Mektum olayını anlatır. Ölmeden evvel ölme fikri ve Hz. Ebû Bekrin, kemalini tamamlamış bir zat oluşunu anlatır. Bazı mucizelere değinilen bu defterde, Efendimizin çobanlığı söz konusu olmaktadır. Cömertlik, infak övülürken, hibe den dönüş beyitlerde yerilir.